

University of Groningen

Volksvertegenwoordiging in tijden van crises

Karapetian, Gohar

Published in:
 RegelMaat

DOI:
[10.5553/RM/0920055X2020035003005](https://doi.org/10.5553/RM/0920055X2020035003005)

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version
 Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:
 2020

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

Karapetian, G. (2020). Volksvertegenwoordiging in tijden van crises. *RegelMaat*, 2020(3), 186-193.
<https://doi.org/10.5553/RM/0920055X2020035003005>

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

BUITENLANDS NIEUWS

Volksvertegenwoordiging in tijden van crises

G. Karapetian

Het volksvertegenwoordigende orgaan vervult een cruciale rol in een staatsbestel. Zonder omhaal van woorden stelt artikel 24 van de Franse Grondwet van de Ve Republiek: ‘Le Parlement vote la loi. Il controle l’action du Gouvernement. Il évalue les politiques publiques.’ In crisissituaties kunnen evenwel beperkingen gelden met betrekking tot de werkwijze van het parlement. Als gevolg van de crisis die is veroorzaakt door COVID-19 zijn maatregelen genomen met betrekking tot het functioneren van het Franse parlement. In deze bijdrage zullen de als gevolg hiervan ontstane beperkingen met betrekking tot het functioneren van de *Assemblée nationale* worden uiteengezet. Op welke wijze wordt in de Republiek tijdens de coronacrisis tegemoetgekomen aan de fundamentele rol van het direct gekozen volksvertegenwoordigende orgaan? Aandacht zal worden besteed aan de volgende twee aspecten. Allereerst zal de werkwijze van vergaderingen van de *Assemblée* in plenair en commissieverband worden besproken (par. 2). Vervolgens komt de wijze van stemmingen in de *Assemblée* aan bod (par. 3). Afgesloten wordt met enkele opmerkingen van vergelijkende aard inzake het functioneren van de *Assemblée nationale* en de Tweede Kamer der Staten-Generaal tijdens de coronauitbraak op het Europese vasteland (par. 4 en 5).

1. Plenaire en commissievergaderingen in de *Assemblée nationale*

Hiervoor werd gerefereerd aan artikel 24 van de Franse Grondwet. In dezelfde bepaling komt tevens naar voren dat het parlement in de Republiek bestaat uit twee kamers: de *Assemblée nationale* en de *Sénat*. De *Assemblée* is direct gekozen en telt bij de verkiezingen van 2017 in totaal 577 leden. Een voorstel voor de agenda van de *Assemblée* wordt gedaan door de zogeheten *Conférence de présidents*.¹ Deze *Conférence de présidents* bestaat uit onder meer de voorzitter van de *Assemblée nationale*, de ondervoorzitters van de *Assemblée* en de voorzitters van de vaste commissies.² Op de digitale vergadering van 17 maart 2020 maakte de *Conférence* de agenda van de *Assemblée* bekend. In de agenda werd ruimte vrijgemaakt voor de behandeling van een tweetal urgente wetten met betrekking tot het coronavirus en de mogelijkheid om vragen te stellen aan de regering (de zogeheten *questions au gouvernement*, QAG). Ook werden tijdens deze audioconferentie op 17 maart de organisatie en de werkwijze van de *Assemblée* naar aanleiding

1 Art. 48 van het Reglement van de *Assemblée nationale* (Règlement de l’Assemblée nationale).

2 Zie voor de volledige lijst van de leden van de *Conférence de présidents* art. 47 van het Reglement van de *Assemblée nationale*.

van de uitbraak van het coronavirus besproken. In dat verband werd in de persverklaring van de *Assemblée* het volgende vermeld:

‘La Conférence des présidents a décidé, en accord avec le gouvernement, la réduction de l’activité parlementaire à l’examen des textes urgents et indispensables liés à la crise du Coronavirus-COVID19, et au contrôle de l’action de l’exécutif par les questions d’actualité au gouvernement (QAG). Toutes les autres activités sont suspendues jusqu’à nouvel ordre.

La séance hebdomadaire des QAG comme l’examen en commission et en séance des textes législatifs se tiendront dans un format restreint garantissant le respect des règles sanitaires et la représentation de l’ensemble des sensibilités politiques. Ainsi, pour les QAG, seuls les orateurs et les présidents de groupe seront présents dans l’hémicycle. Pour les séances, un dispositif permettra aux présidents des groupes politiques de porter les votes de tous les députés de leur groupe, évitant ainsi de faire siéger l’ensemble des députés pour voter.’³

In Frankrijk wordt gedurende de virusuitbraak beoogd het parlementaire proces zo veel mogelijk doorgang te laten vinden.⁴ Een belangrijke kanttekening is wel dat parlementaire activiteiten zijn beperkt tot het hoogstnoodzakelijke – dat wil zeggen alleen betrekking hebbend op het coronavirus. Afgezien van het wekelijkse vragenuurtje (de zogeheten QAG) worden alle andere activiteiten tot nader order uitgesteld. Bij de QAG mogen alleen de woordvoerders en de fractievoorzitters van de politieke partijen aanwezig zijn. De fractievoorzitters stemmen tijdens de virusuitbraak namens de gehele fractie. Het voorgaande komt erop neer dat de 577 leden tellende *Assemblée* gedurende de coronacrisis een ‘restrictief comité’ is geworden dat het Franse soevereine volk vertegenwoordigt.⁵ Het is dit parlement in een zeer afgeschaalde vorm dat zo veel mogelijk tracht tegemoet te komen aan het hiervoor genoemde artikel 24 van de Grondwet.

2. Stemmingen in de *Assemblée nationale*

Als gezegd dienen als gevolg van de coronacrisis de fractievoorzitters in de *Assemblée* namens hun fractiegenoten te stemmen. Deze gang van zaken roept vragen

- 3 *Assemblée nationale*, 17 maart 2020, geraadpleegd via: www2.assemblee-nationale.fr/static/presse/communiqué_presse_presidence_170320.pdf. De gecursiveerde tekst in het citaat is in het originele document vetgedrukt.
- 4 *Assemblée nationale*, 17 maart 2020: ‘Le Président de l’Assemblée nationale a réuni ce jour la Conférence des présidents par audioconférence afin de définir les modalités qui permettront de concilier l’indispensable continuité de la vie démocratique de notre pays et le respect des recommandations sanitaires. Face à une crise sanitaire exceptionnelle, les représentants de la Nation doivent continuer à exercer leurs prérogatives essentielles à la démocratie, à commencer par le contrôle de l’action du gouvernement.’
- 5 E. Lemaire, ‘Le parlement face à la crise du COVID-19 (1/2)’, *JP Blog revue internationale de droit constitutionnel*, 2 april 2020 (hierna: Lemaire 2020a).

G. Karapetian

op rondom artikel 27 van de Franse Grondwet. Op grond van de tweede volzin van deze bepaling is het stemrecht van iedere parlementariër persoonlijk.⁶ In de derde volzin van deze bepaling wordt evenwel vermeld dat een organieke wet in uitzonderlijke situaties kan voorzien in delegatie van het stemrecht. Uit de vierde en tevens laatste volzin van deze bepaling volgt dat een parlementariër niet namens meer dan één medeparlementariër mag stemmen. In organieke regelgeving wordt ingegaan op de gevallen waarin het stemrecht van een lid van de *Assemblée* kan worden gedelegeerd.⁷ Deze gevallen hebben betrekking op onder andere ziekte, ongeval als gevolg waarvan de parlementariër niet kan reizen, en militaire dienst in tijden van vrede en oorlog. De Franse parlementaire praktijk voor de crisis voegde zich echter al niet naar het uitgangspunt van artikel 27 van de Grondwet. In de praktijk stemmen verschillende senatoren namelijk in beginsel in absentie. In de jurisprudentie van de *Conseil constitutionnel* is afstand genomen van het uitgangspunt in artikel 27 van de Grondwet.⁸ Het gevolg hiervan is dat de parlementariërs kunnen stemmen namens meer dan één parlementariër. Aangezien de Franse Grondwet op dit punt derhalve op een eigen wijze wordt geïnterpreteerd door de *Conseil constitutionnel*, wordt aangenomen dat er in beginsel geen sprake is van strijdigheid tussen de genomen maatregelen ten aanzien van de stemmingen in de *Assemblée* als gevolg van de coronacrisis en het persoonlijke stemrecht van een parlementariër.⁹

3. De Tweede Kamer der Staten-Generaal en COVID-19: tijd voor virtuele politieke representatie en stemming?

Het functioneren van de *Assemblée* heeft gedurende de coronacrisis een ingrijpende verandering ondergaan. Ook in de Nederlandse context is iets vergelijkbaars aan de hand, waarbij het rechtstreeks gekozen centrale vertegenwoordigende orgaan op een kleine schaal doorgaat met het uitoefenen van zijn cruciale rol. Waar in Frankrijk de *Conférence de présidents* de bevoegde instantie is die de beperkingen inzake de werkwijze van de *Assemblée* heeft afgekondigd, is dit voor de Tweede Kamer het Presidium van deze Kamer. De verschillende besluiten van het Presidium hebben geleid tot de Kamerbrief van 15 maart 2020¹⁰ van de Voorzitter van de Kamer aan de leden over de afspraken die zijn gemaakt met de fractievoorzitters ten aanzien van het functioneren van de Tweede Kamer in het

6 In de woorden van art. 27 van de Franse Grondwet: 'Le droit de vote des membres du Parlement est personnel.'

7 Zie art. 1 van Ordonnance n° 58-1066 du 7 novembre 1958 portant loi organique autorisant exceptionnellement les parlementaires à déléguer leur droit de vote.

8 Zie bijv. CC, n° 2010-624 DC, 20 januari 2011, § 8-9. De *Conseil constitutionnel* is van oordeel dat deze praktijk geen gevolgen heeft voor het eerlijke en oprechte verloop van de stemming.

9 Lemaire 2020a.

10 Kamerbrief van 15 maart 2020.

coronatijsperk.¹¹ Ten aanzien van de plenaire vergaderingen van de Tweede Kamer is besloten om deze te beperken tot een minimum. Dit heeft tot gevolg gehad dat in de regel enkel de debatten die verband hielden met het coronavirus doorgang vonden. De stemmingen in de Kamer gingen in beginsel ook niet door. Mochten de gevoerde debatten over het coronavirus alsnog noodzaken tot een stemming, dan werd daarbij de regel gehanteerd dat een of twee leden stemmen namens hun fractie. Dit roept vragen op rondom het vrije mandaat van de Kamerleden, zoals dit is verankerd in artikel 67, derde lid, van de Grondwet (Gw). Het vrije mandaat versterkt de individuele positie van Kamerleden door hun het recht te verschaffen individueel hun stem uit te brengen. Hoewel in de praktijk fractie-discipline een belangrijk richtsnoer is voor het stemgedrag van de Kamerleden, zijn zij op grond van voornoemd artikel grondwettelijk gehouden zelf hun afwijzingen te maken en op basis daarvan te stemmen.

Het mondelinge vragenuur kwam, anders dan in de Republiek, te vervallen. Met betrekking tot de activiteiten van de Kamer in commissieverband waren alle vergaderingen en activiteiten van de commissies tot nader order uitgesteld. Een uitzondering op het voorgaande betroffen de technische briefings ten aanzien van het coronavirus. Ten tijde van dit schrijven worden de parlementaire taken, voor zover de crisis dat toelaat, hervat. In de Kamerbrief van de Voorzitter van de Kamer van 13 mei jl. worden de Kamerleden geïnformeerd met betrekking tot de werkwijze van de Kamer vanaf 18 mei.¹²

Gelijk aan de situatie in Frankrijk wordt ook in Nederland beoogd het parlementaire proces zo veel mogelijk doorgang te laten vinden. Dit blijkt onder meer uit de gezamenlijke verklaring van de Hoge Colleges van Staat.¹³ Hoezeer het coronavirus beperkingen met zich brengt betreffende de volksgezondheid, zijn de voorzitter van de Tweede Kamer, de voorzitter van de Eerste Kamer, de vicepresident van de Raad van State, de president van de Algemene Rekenkamer en de Nationale ombudsman van oordeel dat het democratische proces 'gewoon doorgang moet vinden'.¹⁴ Uit het hiervoor besprokene komt naar voren dat de *Assemblée nationale* als gevolg van het coronavirus fungeert als een restrictief comité. In onze Tweede Kamer was iets vergelijkbaars aan de hand: de 150 leden tellende Kamer was gereduceerd tot een groep bestaande uit met name de

11 Besluit van het Presidium van de Tweede Kamer van 15 maart 2020: 'Het Presidium is akkoord met de lijn die de fractievoorzitters in samenspraak met de Voorzitter hebben uitgezet om de plenaire vergadering af te schalen en de commissievergaderingen en -activiteiten tot nader order uit te stellen (...).'

12 Kamerbrief van 13 mei 2020. Zo wordt bijv. de plenaire zaal op dinsdag, woensdag en donderdag beschikbaar gesteld voor debatten, komt het vragenuur terug en kan de Kamer in commissieverband vergaderen. Ook is er een nieuwe werkwijze ten aanzien van een hoofdelijke stemming: dat gebeurt door drie groepen van vijftig leden – zo kan de plenaire vergaderzaal worden schoongemaakt nadat een groep van vijftig Kamerleden hun stem hebben uitgebracht.

13 De gezamenlijke verklaring kan worden geraadpleegd via de volgende link: www.raadvanstate.nl/@120781/gezamenlijke-verklaring-hoge-colleges/.

14 *Idem*.

G. Karapetian

fractievoorzitters.¹⁵ Een logische vraag in het verlengde van het voorgaande is welke wetsvoorstellen een dergelijke volksvertegenwoordiging in tijden van crises bespreekt of behoort te bespreken. Brengt een parlement dat op een kleine schaal optreedt in tijden van een pandemie ook een beperking met zich ten aanzien van de te behandelen voorstellen van wet? Gezien het uitstel van de verschillende plenaire debatten lijkt de Tweede Kamer te neigen naar een bevestigende beantwoording van deze vraag. Het uitstel van de plenaire behandeling van het voorstel Wet homologatie onderhands akkoord (WHOA) is in dit kader een treffend voorbeeld.¹⁶ De WHOA is op 5 juli 2019 ingediend bij de Tweede Kamer. Het wetsvoorstel behelst de invoering van een nieuwe procedure in de Faillissementswet die het mogelijk maakt schuldeisers van een noodlijdende onderneming te binden aan een akkoord om de schulden van die onderneming te saneren. De plenaire behandeling van het wetsvoorstel stond gepland op 11 maart 2020. Naar aanleiding van de coronamaatregelen is de behandeling van het wetsvoorstel uitgesteld. Dit heeft geleid tot een open brief d.d. 18 maart 2020 van insolventiespecialisten uit de wetenschap en de rechtspraktijk waarin de politiek wordt opgeroepen 'haar verantwoordelijkheid te nemen' en over te gaan 'tot onmiddellijke invoering' van de WHOA om de gevolgen van de coronabesmetting het hoofd te bieden.¹⁷ Ook heeft in dit kader op 16 april jl. zowel de voorzitter van MKB-Nederland als de voorzitter van VNO-NCW zich tot alle fractievoorzitters van de Tweede Kamer gericht.¹⁸ De boodschap van deze laatste brief komt in hoofdlijnen overeen met die van de open brief van 18 maart, namelijk een versnelde behandeling en invoering van de WHOA. De plenaire behandeling van de WHOA vond (als gevolg van de druk vanuit de praktijk?) plaats op 11 mei 2020.¹⁹

Het voorgaande legt het spanningsveld bloot waarin volksvertegenwoordigende organen zich bevinden in tijden van crises. Enerzijds wordt – zoals blijkt uit de gezamenlijke verklaring van de Hoge Colleges van Staat – ernaar gestreefd het democratische proces doorgang te laten vinden.²⁰ Anderzijds leiden de genomen maatregelen tot een ingrijpende beperking van het functioneren van de volksvertegenwoordiging. Als gevolg van die maatregelen konden immers niet alle Kamerleden uitvoering geven aan hun medewetgevende en controlerende taak indien

15 Iedere fractie vaardigt niet meer dan twee leden af bij de stemming. Zie het besluit van het Presidium van de Tweede Kamer van 12 maart 2020.

16 *Kamerstukken II 2018/19, 35249.*

17 De Kamers werden rechttoe rechtaan opgeroepen bij het kruisje te tekenen: 'De wet is buitengewoon goed doordacht. Er is een groot maatschappelijk draagvlak, alle externe adviezen zijn positief. De rechtspraktijk is er klaar voor. Het enige dat nodig is, is dat de Tweede Kamer en de Eerste Kamer voor de WHOA stemmen', aldus de insolventiejuristen in de open brief van 18 maart 2020.

18 De brief kan worden geraadpleegd via de volgende link: www.vno-ncw.nl/brieven-en-commentaren/noodzakelijke-maatregelen-ter-voorkoming-van-faillissementen-het-kader-van-de.

19 De WHOA is een van de spoedeisende wetsvoorstellen waarvan het kabinet het wenselijk acht dat dit binnen twee maanden wordt behandeld in de Tweede Kamer, zie www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2020D12059&did=2020D12059. Op 26 mei 2020 heeft de Tweede Kamer de WHOA aangenomen.

20 Een vergelijkbaar geluid is te horen in de *Assemblée nationale*, zie voetnoot 4.

iedere fractie niet meer dan twee leden mocht afvaardigen naar de plenaire zaal voor zowel het debat als de stemming. De genomen maatregelen en de als gevolg daarvan ontstane werkwijze van de volksvertegenwoordiging zijn gerechtvaardigd door de crisissituatie. Het uitgangspunt dat het democratische proces doorgang moet vinden, hoeft hierbij niet per se het onderspit te delven. In deze bijzondere omstandigheden bieden virtuele politieke representatie van het volk en digitale besluitvorming in de Kamer wellicht soelaas. Met betrekking tot het functioneren van de Eerste Kamer is de Afdeling advisering van de Raad van State duidelijk in haar voorlichting aan de Eerste Kamer: virtuele politieke representatie en een digitale stemming zijn niet in strijd met de Grondwet, mits verschillende (grondwettelijke) vereisten, zoals openbaarheid (art. 66 lid 1 Gw), worden gewaarborgd.²¹ Hoewel het grondwettelijke uitgangspunt fysieke vergaderingen en stemmingen is, kunnen bijzondere omstandigheden naar het oordeel van de Raad van State in crisissituaties evenwel digitale vergaderingen en stemmingen zonder strijdigheid met dit uitgangspunt rechtvaardigen. De situatie die is ontstaan naar aanleiding van het coronavirus is, in ieder geval naar het oordeel van de belangrijkste adviseur van de regering en het parlement, een voorbeeld van een dergelijke bijzondere omstandigheid. Overigens zijn al wel de eerste kritieken geuit op deze voorlichting.²² Een van de genoemde kritiepunten betreft de omstandigheid dat naar het oordeel van de Raad van State voor de decentrale vertegenwoordigende organen een wettelijke grondslag nodig is om digitale vergadering en besluitvorming mogelijk te maken, terwijl die bij het centrale vertegenwoordigende orgaan, de Staten-Generaal, niet nodig is.²³ Een verklaring hiervoor is niet te vinden in de voorlichting van de Raad van State. Over deze voorlichting van de Raad van State is het laatste woord denkkelijk nog niet gesproken.

21. Afdeling advisering van de Raad van State, 17 april 2020, W04.20.0102/I/Vo. Een van de vragen die de Voorzitter van de Eerste Kamer heeft voorgelegd aan de Afdeling advisering is of het staatsrechtelijk mogelijk is – zonder het inroepen van het staatsnoodrecht – besluiten te nemen in de plenaire vergadering door slechts de woordvoerders en de voorzitters van de fracties, indien is voldaan aan het quorum. De Afdeling advisering beantwoordt deze vraag bevestigend: 'Dat neemt niet weg dat gewerkt kan worden met de door de Eerste Kamer in de vraagstelling genoemde wijze van stemmen waarin, behoudens het geval dat om hoofdelijke stemming is gevraagd, verondersteld wordt dat de leden instemmen met het stemmen door de woordvoerders namens de fractie (...)' Hiermee wordt een vergelijkbare aanpak gekozen door de Afdeling advisering als de hiervoor genoemde uitspraak van de *Conseil constitutionnel*, zie voetnoot 8.
22. W. Voermans, 'Voorlichting Raad van State over digitaal vergaderen vliegt uit de bocht', 23 april 2020; D.J. Elzinga, 'Miskleun Raad van State bij digitale besluitvorming Eerste en Tweede Kamer', 23 april 2020. Bovend'Eert, daarentegen, vindt de voorlichting 'gedegen en uitgebreid', P. Bovend'Eert, 'Vergaderen in het parlement tijdens de coronacrisis. Hoe de Eerste Kamer worstelt met het quorum', *NJB* 2020, afl. 17, p. 1230.
23. De Tijdelijke wet digitale beraadslaging en besluitvorming (*Stb.* 2020, 113) biedt een wettelijke grondslag voor een digitale beraadslaging en besluitvorming in de provincies en gemeenten. Voor het advies van de Raad van State over de Tijdelijke wet digitale beraadslaging en besluitvorming zie *Kamerstukken II* 2019/20, 35424, nr. 4.

4. Tot slot: de veranderde rol van het Franse parlement tijdens de corona-uitbraak

In ieder geval in gemeenterechtelijk Frankrijk zijn digitale beraadslaging en stemming ook een mogelijkheid gebleken. Op grond van *Loi no 2020-290 du 23 mars 2020 d'urgence pour faire face à l'épidémie de covid-19* zijn verschillende zogeheten *Ordonnances* vastgesteld om digitale vergadering en besluitvorming op decentraal niveau mogelijk te maken. *Ordonnance no 2020-391* van 1 april 2020 is in dit kader relevant.²⁴ In artikel 6 van deze regeling wordt de mogelijkheid geschapen voor de decentrale overheden om door middel van bijvoorbeeld een videoconferentie te vergaderen en te stemmen. Met betrekking tot de stemmingen wordt onder meer benadrukt dat de stemmingen via de digitale weg openbaar moeten zijn.²⁵ Een geheime stemming behoort derhalve bij de Frans decentrale overheden, in tegenstelling tot de situatie bij de Nederlandse decentrale overheden, niet tot de mogelijkheden tijdens de coronacrisis.²⁶ Met betrekking tot het parlement geldt dat zowel in de *Assemblée* als in de *Sénat* via de virtuele weg inmiddels beraadslagingen zijn gehouden. Dit heeft te maken met de veranderde rol van het Franse parlement tijdens de corona-uitbraak. Op initiatief van de Franse regering is gebruik gemaakt van artikel 38 van de Franse Grondwet, met als gevolg dat het parlement afstand heeft gedaan van een belangrijke taak. Op grond van de *Loi no 2020-290 du 23 mars 2020* is de regering bevoegd verklaard om regelgeving uit te vaardigen in tijden van deze crisissituatie door middel van de reeds hiervoor genoemde *Ordonnances*.²⁷ Dit heeft ertoe geleid dat in de periode tussen 25 maart en 8 april 2020 de Franse regering in totaal 41 *Ordonnances* heeft uitgevaardigd die betrekking hebben op de coronacrisis.²⁸ De resterende taak van het Franse parlement in tijden van de coronacrisis is het controleren van de handelingen van de regering, nu regelgeving enkel vanwege de regering wordt uitgevaardigd.²⁹ Deze controlerende taak vindt uitvoering door gebruikmaking van het individuele inlichtingenrecht van parlementariërs. Aan stemmingen komt het parlement in de digitale vergaderingen derhalve in beginsel niet toe: de virtuele vergaderingen zijn een middel om vragen te stellen aan de

24 Ordonnance n° 2020-391 du 1er avril 2020 visant à assurer la continuité du fonctionnement des institutions locales et de l'exercice des compétences des collectivités territoriales et des établissements publics locaux afin de faire face à l'épidémie de covid-19.

25 Zo wordt door art. 6 onder II van Ordonnance no 2020-391 van 1 april 2020 gesteld: 'Les votes ne peuvent avoir lieu qu'au scrutin public. En cas d'adoption d'une demande de vote secret, le maire ou le président reporte ce point de l'ordre du jour à une séance ultérieure. Cette séance ne peut se tenir par voie dématérialisée. Le scrutin public peut être organisé soit par appel nominal, soit par scrutin électronique, dans des conditions garantissant sa sincérité. En cas de partage, la voix du maire ou du président est prépondérante. Le maire ou le président proclame le résultat du vote, qui est reproduit au procès-verbal avec le nom des votants.'

26 Vgl. art. 1.4 jo. art. 2.4 Tijdelijke wet digitale beraadslaging en besluitvorming provincies, gemeenten, waterschappen en openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba.

27 Zie art. 3 *Loi no 2020-290 du 23 mars 2020*.

28 E. Lemaire, 'Le parlement face à la crise du COVID-19 (2/2)', *JP Blog revue internationale de droit constitutionnel*, 13 april 2020 (hierna: Lemaire 2020b).

29 Lemaire 2020b.

regering. Het is denkkelijk de incidenteel veranderde rol van het Franse parlement (van medewetgever en controleur naar alleen controleur) die de stap naar een digitale beraadslaging in het centraal vertegenwoordigende orgaan in Frankrijk minder moeizaam doet verlopen dan in Nederland.